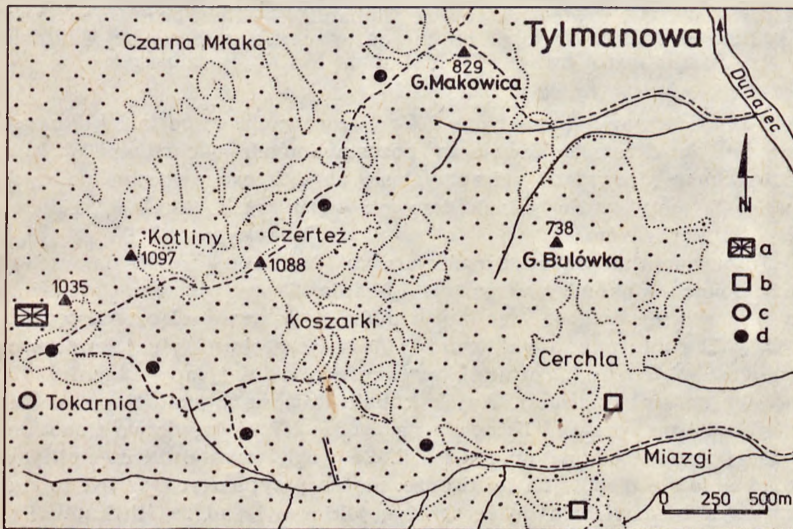

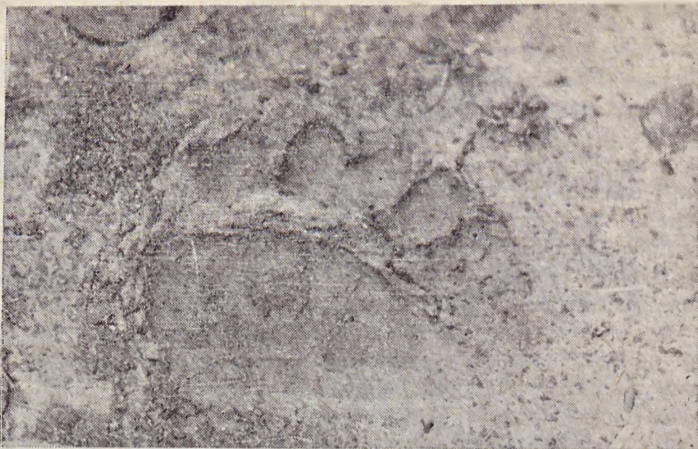
Niedźwiedź brunatny *Ursus arctos* w Gorcach

Niedźwiedź brunatny należy do najrzadszych elementów naszej fauny. Obecnie poza trzema stałymi stanowiskami, w Tatrach, Bieszczadach (Tomek 1983) i Beskidzie Żywieckim (Parusel 1983), widywano go także w innych grupach górskich: w Beskidzie Sądeckim, Śląskim, Niskim i Średnim (Tomek 1983).

W Gorcach zauważono tropy niedźwiedzia po raz pierwszy wiosną 1984 roku na wschodnich stokach Lubania. Z tego okresu pochodzi kilka ustnych informacji, podawanych przez robotników i pracowników terenowych leśnictwa Ochotnica, którzy kilkakrotnie napotykali świeże tropy pozostawione na drogach leśnych. Latem 1984 roku niedźwiedź podszedł pod zabudowania ob. Mikołajczyka w Łąkcicy (około 5 km na południowy wschód od polany Tokarnia zaznaczonej na ryc. 1) i uszkodził pasiekę. Od początku października niedźwiedź regularnie pojawiał się w sadzie ob. Ziemianka w Tylmanowej — nad osiedlem Miazgi

Ryc. 1. Rozmieszczenie miejsc bytności niedźwiedzia *Ursus arctos* w Gorcach, w paśmie Lubania w okresie października—listopada 1984 roku. a — rozpoczęcie budowy gawry przez niedźwiedzia; b — miejsca żerowania na drzewach owocowych; c — obserwacja niedźwiedzia przez gajowego; d — często napotykanne tropy. — Distribution of the places visited by the brown bear *Ursus arctos*, in the range of Mt. Lubania, the Gorce mountains, in the period of October and November of the year 1984. a — the bear starts to build his lair; b — places of feeding on fruit trees; c — bear watching spot; d — often encountered tracks

Ryc. 2. Odcisk łapy niedźwiedzia napotkany 30 października na wschodnich stokach Makowicy w paśmie Lubania. — The bear's foot print encountered on 30th October on the east-facing slopes of the Makowica hill in the range of Mt. Lubań. Fot. J. Bodziarczyk

(ryc. 1), gdzie napotymano tropy i ślady żerowania w postaci kilkunastu połamanych drzewek śliw oraz pozostawionych odchodów. W kilku przypadkach niedźwiedź wdrapywał się na drzewka owocowe na wysokość 2–3 metrów. Na pniach drzewek i grubszych gałęziach widoczne były ślady pazurów.

Autor napotkał tropy 30 października 1984 roku (ryc. 2) na wschodnich stokach Makowicy w paśmie Lubania. Tropy były świeże i odbite na piaszczystej drodze. Wymiary tropów były następujące: odstęp tropów w kierunku wędrówki wynosił 70 cm, szerokość tylnej łapy 12 cm i długość 25 cm (z pazurami), szerokość przedniej łapy 12 cm i długość 17 cm (z pazurami). Autor kilkakrotnie napotykał tropy w październiku i na początku listopada na drodze leśnej (leśnictwo Ochotnica) będącej granicą oddziałów 136 i 137. Ze względu na dużą częstotliwość pojawiania się tropów na tej drodze, można przypuszczać, że był to stały przesmyk niedźwiedzia do żerowiska, jakim był sad ze śliwkami. Pracownicy terenowi leśnictwa Ochotnica kilkakrotnie napotykali również tropy na północno-wschodnich stokach Lubania, na drodze między oddziałami 139 i 140.

24 października w godzinach porannych gajowy Jan Konopka obserwował niedźwiedzia w oddziale 137c, w pobliżu polany Tokarnia (ryc. 1), przez którą wiedzie czarny szlak na Lubań. Według relacji gajowego był to raczej młody i niewielki osobnik. Najprawdopodobniej był to piastun odepchnięty przez matkę, który przywędrował tu ze

strony słowackiej. Nie wykluczone jest również, że był to osobnik, który w 1983 roku był obserwowany (w okolicy Myślenic i Dobczyc. Potem słuch o nim zaginął, natomiast od wiosny 1984 roku zaczęto podawać informację o występowaniu niedźwiedzia w Gorcach. Jest prawdopodobne, że osobnik ten nie znajdując w okolicach Myślenic właściwych warunków do osiedlenia się, przewędrował w pobliście Gorce, które jako znacznie mniej zmienione przez człowieka stwarzają dużo lepsze warunki bytowania.

Pod koniec października gajowy napotkał zaczątki budowy gawry (ryc. 1). Znajdowała się ona na północnych stokach Lubania w oddziale 142, na granicy starodrzewia świerkowego z młodnikiem. Gawra założona była pod starym spróchniałym wykrotem świerkowym w lekkim zagłębieniu. Wśród licznych gałęzi były również połamane młode świerki, które szczerze zaplecione z innymi gałęziami tworzyły dość trwałą konstrukcję. Wnętrze wyścielone było suchymi paprociami i trawą. Powyższy opis nawiązuje do opisu gawry podanego przez Zembrzuskiego z Tatr (1961). Budowa gawry została jednak przerwana. Dlaczego — nie wiadomo. Być może, że ścinka i zrywka drewna w sąsiednich oddziałach zaniepokoiła zwierzę. Od połowy listopada zabrakło jakichkolwiek informacji o niedźwiedziu. Czy pozostał w paśmie Lubania? Wątpliwości te wyjaśnią się zapewne wiosną, kiedy można będzie rozpocząć systematyczne obserwacje. Pracownicy terenowi Nadleśnictwa Krościenko, a szczególnie leśnictwa Ochotnica, powinni dołożyć wszelkich starań i stworzyć jak najlepsze warunki dla niedźwiedzia w Gorcach, a zwłaszcza zapewnić mu ochronę przed kłusownikami i pseudomyśliwymi. Pamiętajmy zatem o słowach wielkiego uczonego profesora Władysława Szafera, że: „Tak długo lice ziemi naszej zachowa w pełni urok i piękno, jak długo w chmurach nad Tatrami krążyć będzie orzeł, nad wodami unosić się będzie szafirowy zimorodek, nad łąką górską motyl apollo, a w lesie polskim królować będą żubry, łos i niedźwiedź”.

Jan Bodziarczyk

PISMIENICTWO

- Parusel J. B. 1984 *Tropienie niedźwiedzia (Ursus arctos) w Babio-górskim Parku Narodowym*, Chrońmy Przyrodę Ojczystą, R. 40, z. 5—6.
- Parusel J. B. 1983 *Obserwacje niedźwiedzia (Ursus arctos) w Paśmie Babiej Góry i okolicy*. Parki narodowe i rezerваты przyrody 4. 2.
- Tomek A. 1983 *Niedźwiedzie (Ursus arctos) w Beskidach*, Chrońmy Przyrodę Ojczystą, R. 39, z. 4.
- Zembrzuski J. 1961 *Gawra niedźwiedzia w Tatarskim Parku Narodowym*, Chrońmy Przyrodę Ojczystą, R. 17, z. 5.